

11. Az idő valós irányának megfordításából adódó hibák 83

kutató, s melyiket nem. Például hogy a *ház* azonos a finn '*kota*' szóval, meglehet. Ám figyeljük csak a következő latin szavakat (magyar betűkvel írom, hogy ne nehezítse az összevetést két-féle ABC):

<u>latin:</u>	<u>magyar:</u>
<i>kalk</i>	<i>halk</i> ,
<i>kaza</i>	<i>haza</i> ,
<i>kaligo</i>	<i>hálog</i> = <i>hályog</i> ,
<i>kinár(is)</i>	<i>hínár</i> ,
<i>khausz</i>	<i>hiúz</i> .

Itt tiszta $k > h$ hangátmeneteket találtunk. (Az itt látott különbségekből is számoljuk le az előzőekben már megtárgyalt, csak a papíron megjelenő torzító hatásokat, s látjuk a különbség tulajdonképpen: semmi.) S bizony a latin '*kasa*' = *házikó* sokkal jobban „hajaz“ a *haza*, *ház* szóra, mint a finn '*kota*'. Miért nem hallunk az ilyen tisztábbik egyezésekről? Különösen, hogy a '*kota*' csak két lépésben „jön elő“, a '*kaza*' (*haza*, *ház*) pedig egy lépésben.

Most csak e legutóbbi kérdésre keressünk választ. Mert ez által fény derül egyben arra is, hogy a „hangátmenetek törvényeit“ kizárólagosan alkalmazó európai nyelvészet miért pártfogolja (fogol $l > ly$: fogoly!) ezt a módszert, miért oly elégedett vele? Holott buktatói messze-messze nagyobbak, mint előnyei, miáltal hosszú távon teljesen le is fékeződik a kutatás, amit épp ezért vezérelhetnek könnyen tévútra az olyan idegen hatások, amelyeket pedig a tudománytól mindenképpen távol kellene tartani.

12. AZ ÁRULKODÓ HIÁNY

Ha bármelyik mai kiadású értelmező szótárt felüti az olvasó, például az

árva,

régiesen

orva

szónál – ugyan ez az *orv* ógörög módon írva

‘*orph*’,

latin módon

‘*orb*’,

biztosan nem talál ilyen utalást:

ógörög ‘*orphanía*’ = *árvaság*, ‘*orphanósz*’ = *árva*, *megfosztott vmtől*, latin ‘*orbus*’ = *kedvesétől megfosztott*, ‘*orbátor*’ = *árvává tevő*, ‘*orphánotróphium*’ = *árvaház*, ‘*orbátio*’ = *megfosztás*, angol ‘*orphaded*’ = *elárvult*.

Az *orva*, *árva* alapszava ugyan is az

orv,

s jelentése: *foszt*, *lop*, *ragad*;

árva

tehát *fosztott*, *megfosztott*, *meglopott*. „Olyan árvának érzem magam“: megvagyok fosztva a nekem fontostól.

Az *orva*, *árva* valódi alapszava pedig:

OR,

pl. *oroz*, *eloroz*.

12. Az árulkodó hiány

85

És – mint láttuk – e régebbi, azaz még teljesebb magyar jelentést is őrzik az idézett latin, ógörög és angol szavak. Ráadásul az *or* oly módon *orv* is, mint a *szí* – *szív*, *bő* – *bőv*, *kő* – *köv*. Ez a kettősség azonban sajátos magyar fejlemény, mi által csakis a magyar nyelvből kerülhetett az említett nyelvekbe.

Az *orv* szótár szerinti alakulása:

or-ó > *or-u* > *orv*.

Régi „orbarlang“: ahol az

orvok,

orolók,

meghúzzák magukat. Lásd még:

orvvadász,

orvhalász,

orvul.

(De vigyázat, az *orvos* szóban az *ír* (kenőcs) *v*-s alakja, az *írv* rejlik. Az *orvos* tehát – gondolom sokan sejtették eddig is – nem rabló, fosztogató, hanem kenőcsös, íres ember.) Az *or*-ból *r>l* váltással az

ólálkodik

is.

Nos, e nyilvánvaló kapcsolatoknak már nyomuk sincs a mai történeti „etimológiai“ szótárakban. Ezért az olvasó teljesen épeszűen cselekszik, ha nyugodt lelkiismerettel most már tényleg kidobja ezt a kezében tartott könyvet: mert lám, olyasmit akarok elhíttetni ezúttal is, aminek híre-hamva sincs a szakirodalomban. De sietve megjegyzem, nem kell eldobni már megint ezt a könyvet, mert hogy az is értelmező szótárból való, amit fenn bemutatam. (Ld. a továbbiakban is)!

Akkor pedig netán erdei manócskák játszanának a szótárak cím szavainak magyározatait eltüntetvén, máskor meg elővarázsolván?

Bármily meglepő: így igaz, bár koránt sem „ájtatosak“ ezek a manók, avagy éppen túlságosan is azok.

Könnyen megbizonyosodhatunk erről, ha összevetünk két lényegesen eltérő korban kiadott értelmező szótárt.

Legyen tehát az egyik az 1862-ben kiadott Magyar Tudományos Akadémia szótára (az un. Czuczor-Fogarasi szótár), a másik pedig az 1941-ben és 1994-ben megjelent értelmező szótár (Bárczi Géza: Magyar szófejtő szótár, Trezor Kiadó). Figyeljük csak a különbséget e néhány példában: történt valami rossz időközben a hátunk mögött. (A helyesírás, az eltérő ABC-k és a kiejtés megismert torzító hatásait már le tudjuk vonni; s még: e példákban latin *c* = mai *k*, pl. ‘*acuo*’ = *aķuo*.)

1862

1941, 1994

ÁRVA (ár-va) /.../ Eredeti értelemben, aki valamitől megvan fosztva, mintegy orva, kitől valamit eloroztak, elvettek, mirenézve egyezik vele a latin: *orbus*, hellen: *ορφανος* (*orfanosz*), szanszkrit: *arbhasz* /.../

ÁRVA /.../ finnugor eredetű, vesd ö. finn ‘*orpo*’ /.../.

CSIZMA /.../ gyöke *csisz* a *csiszol*, *csiszál* szók gyökével azonos, mennyiben (kivált régenten) a *csizma* fényesre *csiszolt* bőryanagból készült, különböztetésül a finomítatlan *bocskorbórtól*.

CSIZMA szerbhorvát *cizma*, *cižma* átvétele.

12. Az árulkodó hiány

87

1862

1941, 1994

ÉK /.../ Rokonok vele a latin *acuo, acus, aculeus*, a hellen *αχέω* (*akheo*), *ακαχω* (*akakho*), *αιχημη* (*aikmé*), *ακωκη* (*akoké*: hegy), a német *Achel, Ecke, Hacke* stb.

ÉK /.../ ...valószínűleg ugor eredetű, vö. *vogul ljech* 'szög', *osztyák jank* 'szög, nyárs, cövek'. Az egyeztetésnek hangtani nehézségei vannak. Más ugor egyeztetés nem fogadható el.

ÉSZ /.../ Rokonul tekinthető a szanszkrit *aszu s ászi-en* (am. lehet, száj), továbbá a hellen *ισημι* (*iszémi*) v. *ισαμι* (*iszami*), s német *wissen*. Csagataj nyelven *isz* v. *d'sz* (*Abuska*). Finnül *aisti*.

ÉSZ /.../ valószínűleg valamely török nyelvből a honf. el., vö. *kún äs* /.../ A *vogulban* szintén van *es 'ua'*, ez hihetőleg szintén egy török nyelvből. /.../

FURULYA (*fu-r-u-ly-a*) fn. tt. *furulyá-t*. Általán, egyszerű *furt* hangszer *síp* alakkal, melynek *billentyűi* nincsenek.

FURULYA /.../ valamely balkáni nyelvből, vagy az oláh-ból: *fluera*, vagy inkább a szerb-ből *frula* /.../

FUT (*fu-t*) önh. m. *fut-ott*, vagy 1-ső és 2-ik személy táj-szokásilag: *futtam, futtál*. Gyöke a hangutánzó *fu*, melyből a *fú, fúv, fúj* is származnak. Meg van a latin *fugio*, perzsa *pujiden*, *sínai fú* (*fugere, currere*), a német *fliehen* szókbán. Ide tartoznak a hellen *ποδ-ος* (*pod-osz*), latin *pes* (*ped-is*), német *Fusz*, angol *foot*, svéd *fot*, dán *fod*, spanyol, cseh *pata*, szanszkrit *pad*, /.../ melyek mind lábat jelentenek /.../

FUT /.../ bizonytalan eredetű, talán finnugor, vö. o. *pota* 'el-fut', valószínűleg ehhez tartozik még cser. *poktem* 'úz, kerget', ennek megfelelői *lp-*, *md*. És talán *z.*, *voty*. Az egybevetésnek súlyos hangtani akadályai vannak, /.../

1862

1941, 1994

GÓLYA mocsárokat kedvelő vízimadár a gázlók neméből, különösen hosszú nyakkal s orral, és szinte hosszú lábakkal. Rokonokul tekinthetők a latin gula, collum, glutio, spanyol gola, francia gueule, persa gelu, német Kehle stb.

GYÁM gya-am, rokon vele a magyar tám, továbbá a szanszkrit jam (tart, támaszt), a hellen γαμεο (gameo: házasodik; férjhez megyen, mintegy: egyik a másikat gyámolítja), innen: γαμετησ (gametész: férj), γαμετισ v. γαμετη (gametisz v. gameté: feleség), a latin geminus stb.

KORONG /.../ Általán kerékalakú forgó eszköz. Gyöke a forgást jelentő kor, s am. karing, magashangon: kering; képzésre hasonlók hozzá: dorong, harang, bitang stb.

KÚP /.../ Származékai: kupa, kupak, kupacz, stb. Rokon vele a szanszkrit kup, kub (fedez, emel), német Kuppe, Kuppel, Giebel, arab gibel (hegy), hellén ξυβη (kszubé) stb.

GÓLYA /.../ eredete ismeretlen.

GYÁM /.../ elvonással a gyámol fn.-ből, ennek eredete ismeretlen. /.../

KORONG /.../ valamely szláv nyelvből, vö. pl. krogъ 'kör, korong', megfelelői bg., szbhv., szlov., or., kisor.

KÚP /.../ valamely szláv nyelvből, vö. Pl. óegyházi szláv kupъ 'rakás', megfelelői bg., szbhv., szlov., cs., le., szorb., or., kisor.

12. Az árulkodó hiány

89

1862

1941, 1994

SZABLYA /.../ majd minden európai nyelvben megvan, ú. m. a németben: Säbel, a svédben: sabel, az angol s francziában: sabre, az olaszban: sabra, sable, a csehben: szawle, a finnben sabeli stb.; /.../ gyöke a metszést, vágást jelentő szab.

PUSZTA /.../ eredetileg oly helyet jelentett, melyet a rajtalevő, hozzávaló tárgyaktól megfosztottak, /.../ kipusztítani valamit, am. kifosztani, /.../ gyökre nézve legközelebb áll a foszt, fosztor, fosztolek szókhoz /.../ Hangra és jelentésre egyezik vele görög βησσα (béssza) továbbá a német Wüste (régii felső németben: wóstí, wósta) /.../

ZSIZSIK /.../ a zsizs rokon az élénk mozgásra, pesgésre vonatkozó izseg, bizseg szókkal; elszaporodván pizseg és nyüzsg, (l. *zsizseg*) hellen σης (szész) /.../

SZABLYA valamely szláv nyelvből, vö. pl. szerbhorvát, szlovén sablja, /.../ a szláv szó eredete azonban homályos.

PUSZTA /.../ valamely szláv nyelvből, vö. pl. óegyházi szláv pusty, /.../

ZSIZSIK /.../ valamely szláv nyelvből: zuzьk 'ua' /.../

Láthatjuk: míg 1862-ben még tudományhoz illő tisztességgel szavaink minden vonatkozását válogatás nélkül az olvasó elé tárta a szótár, legyen az ó-görög, finn, német, szanszkrit vagy bármi egyéb, addig a későbbi szótár csakis a finn-ugor és szláv

egyezésekről tesz említést, minden másról mélyen és súlyosan hallgat, pontosabban: elhallgatja előlünk, mai olvasóktól.

Tekintsünk csak vissza pl. a *gyám* avagy az *árva* szóra, s merengjünk el rajtuk öt-öt másodpercig (hökkenten bámulhatjuk a *gólya* vagy a *puszta* szót is): mondhatjuk úgy is erős képzavarral, hogy az előző kis szótár bal oldalához képest a jobb oldalon „ordít a hallgatás, a csönd“ a lényegről.

Továbbá saját magát is cáfolja a szótár az ilyen hozzáfűzésekkel: a *szablya* szó szerinte szláv, de e „szláv szó eredete azonban homályos“. (Hm..., tényleg?) „Az egybevetésnek súlyos hangtani akadályai vannak...“, „...Az egyeztetésnek hangtani nehézségei vannak.“ (nem csodálhatjuk), s amely szónál pedig oly szorult helyzetbe kerül, hogy kikerülhetetlenül színt kellene vallani (lásd fenn: *fut*, *gólya*), ott ezzel a fondorlattal él: „eredete homályos“, nehogy valami is derengeni kezdjen a magyar olvasó agyában a saját múltjával kapcsolatban, mikor pedig már sikerült a kívánt homályt megteremteni benne.

Ráadásul a hallgatag (mondjuk ki: megtévesztő célú) szótár szerint mindazon szavaink, amelyek megvannak a szlávban, azokat mi vettük át abból, legyen az *csizma*, *korong*, *szurszabov* (*szűrszabó*) vagy akár *metye* (*megye*), netán *kenyácsa* (*kenőcs* > *kenyőcse*) is.

Az idézett szó tár legszebb további példánya talán a *számszerj*, mint szláv szó.

És a szerszám?

Mert hogy ez felhúzó szerszámmal ellátott íj.

Ami pedig a *szerszám* – *számszer* megfordítás azonosságát illeti: olyan ez, mint *özönvíz* – *vízözön*, *árvíz* – *vízár*, *színhely* – *helyszín*, *sültmalac* – *malacsült*, *régi súlyegyen* – *egyensúly*, *Fejenagy* – *Nagyfejű*, nekünk egykutya.